

A székesfőváros vidékének őskorából.

Vagy négy hete annak, hogy egy e lap hasábjain megjelent közlemény hirt adott a Gellérthegyi-barlang próbaásatásáról, melyet a Földtani Társulat barlangkutató szakosztálya április hó második felében végeztetett. A munka sajnos, negatív eredménnyel járt. Egészen más képet mutathatunk be a főváros közelében fekvő Csobánka nagyközség határában levő Kiskevélyi-barlangról.

E barlang a hasonló nevű hegy északi oldalán mintegy 170 m-nyi magasságban fekszik Csobánka fölött. A tulnyomóan német nyelvű lakosság „Mackaloch“-nak nevezi. Alkalmasint a mackó szóból ered e név és ennek van is némi alapja; mert mikor dr Koch Antal 1868-ban bukkant rá e barlangra, ennek leghátulsó szakaszában igen sok ősmédvecsontot gyűjtött a kincésások fölforgatta rétegekből. Az erről tett jelentésben a tudós tanár kifejezést adott abbéli nézetének, hogy rendszeres ásásokkal még sok ősemlősnek csontjaira lehetne itt szert tenni. De hol tartottunk akkor még a barlang-

kutatás dolgában! Jobb is volt, hogy hozzá sem nyultak a barlanghoz. A dolog feledésbe ment, mig-nem Békey Imre, a főváros vidékén levő barlangok e szorgalmas kutatója, újból rá nem terelte a figyel-met e barlangra.

A barlangkutató szakosztály kezébe vette az ügyet és a m. év nyarán kiküldötte dr Hillebrand Jenőt, ki a M. Tud. Akadémia és a Földtani In-tézet anyagi támogatásával négy héten át szép eredménnyel járó ásatást végzett a helyszínén.

A kedvező eredmény még nagyobb sikerrel biztatott és azért a Földtani Intézet az ásatásokat az idén is folytattatja. Immár harmadik hete dolgozik a barlangban dr Hillebrand és ma már tiszta képet nyújthatunk az egész barlang tartalmáról.

A barlang a dachstein-mészköben alakult ki. Bejárója 11 m. széles; szeliden hajlott boltozatának legnagyobb magassága 3-5 m. A kapuról a szakosz-tály új folyóirata, a „Barlangkutatás“ mostanában megjelent első száma igen sikerült képet közöl. A barlang egész hossza 29 m. Magassága mindvégig egyenlő, de szélessége váltakozó. Így a hosszúság 10 m-nél 4 m-re szűkül össze, hogy azután hirtele-nül 8 m-nyire kitáguljon. Beszélhetünk tehát egy tágasabb előcsarnokról és a tulajdonképpeni fő-barlangról.

Ami a barlang kitöltését illeti, az meglehetősen vastag, helylyel-közzel a 6, sőt egyik ponton a 7-5 métert is eléri. Eredetileg a barlang magassága te-hát 9-10 m. volt. Elgondolhatjuk mekkora idő telt el, míg a barlang annyira kitöltődött, hogy mai legnagyobb magassága csak 3-5 m. A kitöltés vas-tagsága tehát rengeteg időnek bizonyítéka; rétegei-nek váltakozó tartama pedig nagy klimatikus vál-tozásokról teszen tanuságot.

Annyi ma már teljesen bizonyos, hogy az ős-ember valamennyi rétegben ránhagyta otlétének bizonyítékait.

Mindjárt a legfelső rétegben, mely a bejáró-nál átlag 1 m. vastag humuszból áll, megkapjuk az új kőkor emberének körülbelül 4000 esztendő-s ma-radványait, a tüzpadokat a körülfekvő különböző állatsontokkal és edénytöredékekkel; itt-ott egy-egy tüzköszilánk meg obszidián pengetőredék, egy-két csontár a neolit kor mellett tanuskodik. E ré-teg hátrafelé mindinkább vékonyodik, mignem a

barlang leghátulso szakaszában végképpen el nem marad.

E réteg alatt kezdődik a diluviális lerakodás legfelső, kissé sárgásszürke rétege. A benne nagy sokaságban előforduló rénszarvascsont hidegebb klimáról teszen tanuságot. Sűrűen kerülnek elő a fosszilis ló csontjai is, mely a mai melegvérű lónál jóval nagyobb és vaskosabb termetű volt. A feltört csontok, a feldolgozott rénszarvasagancsok, vala-mint a nagyszámu nagyobb, de különösen a finoman kidolgozott apró kovapengék, meg néhány igen szépen csiszolt csontár az ősember otlétéről tanus-kodnak.

Azt az időszakot, melyben az akkori ember élt, Magdaléniennek nevezzük; ezt a nevet a franciaországi La Madeleine nevű barlangtól kapta. Ez a Dordogne mentén, Tursac község határában fekszik. Ma ott rendkívül egyhe klima uralkodik. Elképzelhetjük milyen nagy lehetett akkor a klimá-ban való visszaesés, hogy az ember főtáplálékát a rén és a vadló képezte, mi mellett még a jeges vagy sarki róka is járta. Ez a hideg éghajlat kény-szerítette az embert, hogy a barlangokat keresse föl, hol némi védelmet talált a zord időjárás ellen. A tőszomszédos Esztergom vármegyében szintén az idén kaptuk meg e korszak emlékeit, még pedig a Bajót fölötti Öregkőhegy barlangjából, ahonnan dr Hillebrand a többi közt egy teljesen ép rén-szarvasagancsot hozott haza, meg egy gyönyörűen csiszolt fokos tűt, az elsőt Magyarország e korbéli telepeiről.

A sárgásszürke réteg alatt egy vastag, sárga agyagréteg következik, amelyben az említett álla-tonok kívül a rhinoceros tychorhinus vagy a mai tudományos elnevezés szerint rhin. antiquitatis csontjai, meg vaskos fogai fordulnak elő. A szár-csontokat mind feltörte az ember, hogy hozzáférjen a velőhöz, melyet bizonyára nagy gusztussal fo-gyaszott el. Föllépnek a barlangi medve csontjai is, még pedig igen nagy számban. Még mélyebben a sárga agyag legalsó rétegében fölbukkannak a bar-langi hiénának állkapcsái, meg egyéb csontjai. Egyik helyen egy majdnem teljesen ép hiéna-koponya került elő.

Ugyancsak itt jelentkeznek az óriásszarvas csontjai, meg agancstöredékei is. E rengeteg állat előfordulása, melynek agancstávolsága 3-4 méter-nyi, arról teszen tanuságot, hogy akkor vidékünk-nek inkább pusztai jellege volt, mert erdős vidéken ez az állat óriási agancsai miatt nem igen él-hetett.

A még mélyebben fekvő barnaszínű réteg újabb klimatikus változásról teszen tanuságot. A rénszarvas egészen elmarad; tehát akkor melegebb idő járhatott; erdők borították a vidéket, amit az erdei szarvas fellépése is bizonyít. A hiéna, meg a barlangi medve itt is megvannak, sőt az elsőnek csontjai a barlang legmélyebb helyén, egy katlan-szerű és plasztikus, finom, sárga agyaggal kitöltött gödörben, igen nagy számban fordultak elő. Itt is feltört csontok jelezték az ember otlétét.

A barlang legérdekesebb lelete május hó 31-én került elő, amikor volt tanítványomat fölkeres-tem. A rétegzés harmadik színét alkotó sárga agyagban u. i. egy alsó, meg egy felső erős szemfog került elő. Első pillantásra az ősmedve fogainak néztük, de mikor a gyökér aránylag karcsubb vol-tára figyelmeztettem Hillebrandot, akkor ugyancsak szorgos szemügyre vette a fogat és csakhamar nagy örömmel konstataálta, hogy ez egy macskaféltől ered. Rendkívül óvatosan folytattuk az ásatást és nemsokára megkaptuk egy alsó állkapocsnak jobb-oldali felét, melynek zápfogai oroszlánra mutattak; az imént talált szemfogak közül az alsó tökéletesen beleillett a foggyökér üregébe. Vajmi hamar meg-került az állkapocs baloldali, teljesen ép fele és így meglett a barlangi oroszlánnak egész alsó áll-kapcsa.

Bátor legény lehetett tehát vidékünk ősem-bere, ki primitív szerszámaival, mert akkortájt még nem igen lehet beszélni fegyverekről, az oroszlánra is vadászott és azt meg is ejtette.

Most keressük a felső szemfoghoz a hozzá-való állkapcsot. Hátha az egész koponyát megta-lálnók! Ez volna csak az igazi öröm!

Fölötte különösnek tetszik, hogy eddigelé se-melyik barlangunkban nem találtuk meg a dilu-viális ember csontvázat. Talán minálunk abban az

időben nem is temetkeztek, hanem a megholtak te-mét kitették prédaul a fenevadaknak vagy az ég madarainak. Lehetséges különben az az eset is, hogy a holtakat a barlangon kívül temették el.

Mivel Magyarországtól nyugatra már sok-felé találták a barlangokban meg sziklaereszek (abri) alatt az ősember csontvázat, még pedig oly fekvetben, hogy abból határozott temetési szertar-tásokra, meg szokásokra lehet következtetni, nagyon is valószínűnek tetszik ama föltevés, hogy majd minálunk is akadnak rá valamelyik barlangban ilyen, rendszeres temetéről tanuskodó csontváza. Igenis kívánatos volna, ha mink is hazai földben talált diluviális kori csontvázakon tanulmányozhat-nók az ősember fajtaít.

Még egy érdekes leletről kell megemlékez-nünk, mely a csobánkai kőfejtőből 20 m-nyi mély-ségből került elő. Ez egy őselefánt őrlőfoga, meg agyarának néhány darabja, melyek be voltak ágyaz-va a mészköben. Úgyes egy kőfejtő faragta ki eze-ket a mészkö burkolatából. Magunk nem tudtuk biztosan meghatározni fajtaítját. Annyi bizonyos, hogy e maradványok nem az elephas primigeniustól — mamuttól — származnak, hanem vagy az elephas antiquus vagy elephas meridionalis részei. Majd a hozzáértő szaktudósok tisztába hozzák e kérdést.

Bella Lajos.